

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel (SOU 2023:69)

Ju2023/02434

Sammanfattning

- Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, instämmer i utredningens bedömning att fler uppgifter bör lämnas till de brottsbekämpande myndigheterna.
- SPSM tillstyrker förslaget om uppgiftsskyldighet avseende kontaktuppgifter till brottsförebyggande myndigheter.
- SPSM tillstyrker förslaget om en skyldighet för skolan att efter begäran lämna uppgifter till en brottsförebyggande myndighet. SPSM instämmer i behovet av en intresseavvägning.
- SPSM avstyrker förslaget om en skyldighet för skolan att utan föregående begäran lämna uppgifter till en brottsförebyggande myndighet. SPSM instämmer i behovet av en intresseavvägning.
- SPSM tar inte ställning till i vilken lag en skyldighet för skolväsendet att lämna uppgifter bör införas, men menar att förslagen fortsatt bör beredas gemensamt med förslag som lämnas i de delar av skolsäkerhetsutredningen som rör skyldighet att polisanmäla brott och skolans brottsförebyggande arbete, i syfte att regelverket ska utformas på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt.

Allmänna synpunkter

Skolsäkerhetsutredningen (U2022:04) har enligt tilläggsdirektiv (Dir. 2023:22) bland annat i uppdrag att föreslå hur ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet bör utformas för skolväsendet samt att lämna förslag på hur en anmälningsskyldighet bör utformas för att polisanmälan som huvudregel ska göras vid kännedom eller misstanke om att en elev har

begått ett brott, inom eller i anslutning till skolans¹ verksamhet. De förslag som skolsäkerhetsutredningen har i uppdrag att lämna i denna del har en nära anknytning till den uppgiftsskyldighet som föreslås i detta betänkande. Utredningen har enligt SPSM inte resonerat om hur förslagen i betänkandet förhåller sig till skolsäkerhetsutredningens uppdrag på ett tillfredsställande sätt. SPSM menar att, om båda dessa utredningars förslag ska beredas vidare är det angeläget att det tas ett helhetsgrepp i dessa frågor, och att lagstiftaren beslutar om ett regelverk som blir ändamålsenligt, enhetligt och enkelt att tillämpa för skolhuvudmännen.

Skolpersonal är enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001: 453), SOL, skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Detta innefattar barn och ungdomar som far illa på grund av sitt eget beteende, exempelvis på grund av missbruk, kriminalitet och annat självdestruktivt beteende eller som utsätts för hot, våld eller andra övergrepp från jämnåriga.² Eftersom skolan redan har en skyldighet att lämna uppgifter vid oro till socialtjänsten, samt ett uppdrag att samverka med socialtjänsten, menar SPSM att socialtjänsten är den aktör som även fortsättningsvis i första hand bör vara mottagare av uppgifter från skolväsendet när skolan, utan föregående begäran, ska lämna vidare uppgifter till andra myndigheter om ett enskilt barn. Socialtjänsten har dessutom både ett brottsförebyggande ansvar, ett ansvar som promemorian *Ett förtydligat brottsförebyggande ansvar för socialnämnden* (S2023/03181) föreslår bestämmelser för att tydliggöra, och ett omsorgsuppdrag, vilket innebär att den enskilde kan erbjudas insatser och stöd.

8.3 En uppgiftsskyldighet avseende kontaktuppgifter

SPSM tillstyrker förslaget.

11.4 Brottsbekämpningen behöver fler uppgifter från skolan

SPSM instämmer i bedömningen, men noterar att det är en stor bredd av uppgifter som Säkerhetspolisen och Polismyndigheten bedömer vara av intresse från skolan (såsom beskrivningar s.171, 188 och s. 401-402).

¹ De obligatoriska skolformerna, fritidshemmet, gymnasieskolan, anpassad gymnasieskola och den kommunala vuxenutbildningen (komvux).

² Prop. 2012/13:10 s. 47.

Utredningen har inte tagit ställning till rimligheten i de uppgifter som tas upp i listan av uppgifter som de brottsbekämpande myndigheterna kan behöva från skolan, eller gjort någon avgränsning av vilka av dessa uppgifter som kan komma att omfattas. När det handlar om uppgiftslämnande till Polismyndigheten utan föregående begäran så ifrågasätter SPSM det omfång av uppgifter som kan komma att omfattas och om det är sådana uppgifter som i första hand bör lämnas från skolan.

11.5 En uppgiftsskyldighet för skolan

SPSM tillstyrker en uppgiftsskyldighet för skolan, men SPSM avstyrker förslaget i den del det avser uppgiftsskyldighet utan föregående begäran. Se synpunkter under avsnitt 11.7 nedan.

När det gäller frågan om i vilken lag en uppgiftsskyldighet ska placeras har utredningen inte beaktat hur en eventuellt kommande skyldighet för skolväsendet att polisanmäla kan komma att placeras, vilket SPSM menar är olyckligt. SPSM menar att frågorna fortsatt bör beredas gemensamt. Om en uppgiftsskyldighet för skolan införs i den nya lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna instämmer SPSM i att en upplysningsbestämmelse bör införas i skollagen.

SPSM tillstyrker att ett undantag införs för bland annat uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess enligt 25 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, däribland sekretess inom elevhälsans medicinska del. SPSM menar dock att det är problematiskt att undantagen inte omfattar övriga delar av elevhälsan. Enligt 25 kap. 13 a § OSL hindrar inte sekretessen enligt 1 § i samma kapitel att uppgift lämnas från elevhälsans medicinska del till övrig elevhälsa eller särskild elevstödjande verksamhet i övrigt om det behövs för att eleven ska få nödvändigt stöd. Om undantag från informationsplikten inte gäller för den icke-medicinska delen av elevhälsan, skulle det kunna leda till att information inte lämnas från den medicinska delen, enligt bestämmelsen som hänvisas till ovan, då uppgifter kan komma att lämnas vidare utifrån informationsskyldigheten. Det skulle i så fall innebära att sekretessregleringen för elevhälsan behöver ses över. Utredningen har enligt SPSM inte tillräckligt belyst konsekvenserna som utlämnande av uppgifter kan få för exempelvis elevhälsoteamets psykologiska, psykosociala eller specialpedagogiska insatser och i förlängningen elevhälsans uppdrag att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Exempelvis är kontakt med skolkurator och

skolpsykolog frivilliga och kräver elevs och (utifrån elevens ålder och mognad) vårdnadshavares samtycke. Med uppgiftsskyldighet som regel kan förutsättningarna för elevhälsan att erbjuda eleverna stöd försvåras, eftersom oro hos elever och vårdnadshavare för konsekvenserna av uppgiftsskyldigheten kan leda till att elevhälsans insatser oftare nekas eller att den information som ges begränsas. En uppgiftsskyldighet kan också få negativa konsekvenser för den lagstadgade samverkan mellan elevhälsan och hälso- och sjukvård. Om en uppgiftsskyldighet införs som omfattar psykologiska och psykosociala insatser kan vårdaktörer behöva göra andra ställningstaganden kring vilken information som, efter menprövning, lämnas till exempelvis skolpsykolog utifrån skillnaderna i uppgiftsskyldighet. Det skulle kunna innebära att skolpsykologen då får försämrade förutsättningar att utföra sitt uppdrag på ett patientsäkert sätt.

11.6.3 ... och fullgöras av rektor

SPSM tillstyrker förslaget. SPSM instämmer i de synpunkter som framförts till utredningen, av bland annat Skolverket, om olämpligheten att ålägga lärare och annan skolpersonal en skyldighet att lämna uppgifter till polisen. SPSM delar uppfattningen att rektor, eller den personal som huvudmannen utser, är mest lämplig ansvarsnivå för att fullfölja uppgiften.

11.7 Utlämnande utan föregående begäran

SPSM avstyrker förslaget. SPSM menar att en uppgiftsskyldighet utan föregående begäran är ett långtgående och otydligt ansvar för skolan, som riskerar att påverka skolans huvuduppdrag negativt. Uppgiftsskyldigheten, så som den är motiverad, är enligt SPSM för vidsträckt och tillämpningen i skolan riskerar att bli svårhanterlig och betungande samt ta resurser från skolans kärnuppdrag. Det är en svår uppgift för rektor att analysera vilka uppgifter som ska lämnas, då de ska ske utifrån ett eget antagande om Polismyndighetens behov, vilket innebär att tillämpningen också riskerar att bli godtycklig. Detta gör enligt SPSM att nyttan med förslaget inte står i proportion till risken att förslaget påverkar skolans huvuduppdrag och funktion som en viktig skyddsfaktor negativt.

SPSM vill i sammanhanget lyfta att det är svårt att få en helhetsbild av vad förslagen sammantaget skulle innebära för skolan, och hur skolans uppdrag kan komma att påverkas, eftersom att skolsäkerhetsutredningen (U2022:04) har i uppdrag att föreslå hur en anmälningsskyldighet för skolan om att polisanmälan som huvudregel ska utformas. Om båda förslagen genomförs

kan det innebära att en rektor behöver förhålla sig till två separata skyldigheter gentemot polisen som kan vara tillämpliga på samma situation, men utifrån olika regelverk, bedömningsgrund och intresseavvägningar. Om man därtill beaktar att skolsäkerhetsutredningen också ska föreslå hur ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete bör utformas för skolväsendet, menar SPSM att det behöver analyseras hur de kommande förslagen kommer att relatera till informationsplikten. Ett sådant ansvar skulle kunna innebära förändrade uppdrag och arbetsuppgifter för skolan, vilket kan få konsekvenser för vilka uppgifter som hanteras och hur de hanteras. I betänkandet anges (s. 219) ”När det sedan gäller farhågan om en för stor administrativ börda vill vi åter understryka att de som omfattas av de uppgiftsskyldigheter som vi föreslår inte samtidigt får något brottsbekämpande uppdrag. Vi föreslår alltså inga ändringar i instruktioner eller liknande till de berörda. Avsikten är inte att de myndigheter och andra som kommer att omfattas ska läsa inkommande handlingar m.m. i särskilt syfte att förebygga, upptäcka eller utreda brott.” SPSM menar att det som anges i citatet ovan inte kan anses vara relevant för skolväsendet om ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete införs, utöver en informationsskyldighet i enlighet med förevarande förslag. Det samma gäller argumentationen mot att förslaget innebär en ökad administrativ börda. Ett sådant förändrat uppdrag för skolväsendet kan innebära konsekvenser vid tillämpning som går utöver de bedömningar och konsekvensanalyser som görs i betänkandet. Sammanfattningsvis ser SPSM en risk att dessa förslag i kombination skulle innebära ett väsentligt förändrat uppdrag för skolväsendet.

11.7.3 Intresseavvägning

SPSM tillstyrker förslaget. Om en uppgiftsskyldighet utan föregående begäran ska införas bör det kombineras med en intresseavvägning. Det kan dock innebära en komplex och svår uppgift för rektorer och övrig personal som kan komma att omfattas. Om uppgifter framkommit inom elevhälsan, och rektor har svårt att bedöma vilka uppgifter som kan anses särskilt skyddsvärda, kan det vara lämpligt att rektorn samråder med den profession i elevhälsan där uppgifterna framkommit innan beslut.

SPSM ser positivt på att utredningen i avsnittet om hur intresseavvägningen ska göras skriver fram att (s. 428): ”Om den elev som det finns oro kring frivilligt deltar i insatser som erbjuds och uppvisar en positiv utveckling, som ökad närvaro och förbättrade resultat, kan det finnas anledning för

rektor att inte lämna informationen vidare till Polismyndigheten, om det skulle äventyra den positiva utvecklingen.”

11.8 Utlämnande på begäran

SPSM tillstyrker förslaget. En generellt utformad regel om uppgiftsskyldighet vid begäran från brottsbekämpande myndigheter kan både förbättra myndigheternas tillgång till information, och samtidigt innebära ett enklare regelverk för rektorer att förhålla sig till, jämfört med nuvarande sekretess- och sekretessbrytande bestämmelser.

11.8.1 Intresseavvägning

SPSM tillstyrker förslaget. Det som myndigheten framfört angående intresseavvägning vid uppgiftslämnande utan föregående begäran (avsnitt 11.7.3) är relevant även här.

22.3.5 Särskilt om skolan

SPSM bedömer att utredningen underskattar konsekvenserna för skolan. Uppgiftsskyldigheten innefattar svåra avvägningar, och är inte ett arbete som rektorer eller skolans personal i övrigt är vana vid. Det kommer därför krävas omfattande implementeringsinsatser samt vägledning och stöd för skolväsendet i tillämpningen av bestämmelserna. Ett särskilt uppdrag till Skolverket kan behövas för att tillhandahålla vägledning och stöd.

I detta ärende har Emma Lindbom varit sakkunnig. Vid den slutliga handläggningen har även sakkunnige Petter Ådahl deltagit. Juristen Rebecka Pomerling har varit föredragande.

För Specialpedagogiska skolmyndigheten

Aurora Lindberg
Generaldirektör